

Рейбер Парра Контрерас, доктор гуманітарних наук,
професор історії Венесуели та історії політичної думки,
Університет Сулії, м. Маракайбо, Венесуела
e-mail: reyberparra@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3231-9214

КОМЕНТАР ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАУКИ ТА ВІРИ В ЦЕРКОВНОМУ ВІРОВЧЕННІ¹

*Розглянуто взаємозв'язок науки та віри у віровченні католицької Церкви. Аналіз базується на концепції Першого і Другого Ватиканських Соборів щодо важливості віри та розуму в пошуку людиною істини; водночас враховуються позиції Пап Лева XIII та Іоана Павла II, викладені в їхніх енцикліках *Aeterni Patris* та *Fides et Ratio* відповідно. Проаналізовано деякі виступи Пап Павла VI, Бенедикта XVI та Франциска перед Папською академією наук. Дослідження доходить висновку, що від Першого Ватиканського Собору до теперішнього часу церква прагнула налагодити, гармонізувати та взаємозбагатити стосунки між вірою та розумом. Інтерес Церкви не обмежується лише стимулюванням наукових досліджень, вона також прагне, щоб знання упорядковувались на благо людини, а горизонт віри розширювався в пошуках істини.*

Ключові слова: Церква, наука, віра, філософія.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу церква мусила чинити опір у відповідь на секуляризацію Заходу. Цей конфлікт фактично призвів до порядку, що був заснований на принципі першості особистості та суперечив християнській ідентичності світу; у ньому відверто ігнорувався авторитет Церкви. Різні об'єктивні чинники сприяли упровадженню секуляризму, серед них: протестантська реформа, революційний антиклерикалізм XVIII ст. та «раціоналістичне піднесення або секуляризація визначень» [1]. Останній аспект збільшив дистанцію між християнською філософією (аристотелівською схоластикою) та сучасною наукою (заснованою на експериментальному методі). Це був наслідок позитивної оцінки можливостей людського розуму в художній літературі та наукових творах.

Виклад основного матеріалу. У XIX ст. Церква намагалася зменшити розрив, що існував між галузями метафізичного та феноменального знання.

¹ Цей текст спочатку було опубліковано іспанською мовою як редакційну статтю, *Revista de la Universidad del Zulia*, 2021, Vol. 12, Issue 33.

Перший Ватиканський Собор через Догматичну Конституцію *Dei Filius* (24 квітня 1870 р.) [2] визначив доктринальні та пастирські підстави для досягнення зближення між вірою та розумом; таке прагнення було і залишається актуальним у церковному віровченні з тих часів і до сьогодні.

Отці Собору визнали той факт, що сакральні й раціональні знання, попри їхню протилежність, однаковою мірою являють пошук істини. Адже метафізичні поняття не можуть бути повністю охоплені наукою, об'єктом якої є розумний світ. Для кращого розвитку пізнання потрібна допомога віри. І те, і інше розуміється як дар, Богом даний людині, тому вони не можуть не узгоджуватися між собою або суперечити одне одному; обидва вони важливі, і їх здорова орієнтація полягає в допомозі одне одному.

Наука виходить із первинності людини як істоти, завданням якої є пізнання істини. Хоча Собор надає вірі перевагу над розумом (що співзвучно вченню святого Фоми Аквінського), проте водночас заявляє, що мистецтво та науки походять від Бога, і визнає важливість їхніх принципів і методів. Відповідно до керівних принципів Першого Ватиканського Собору, Папа Лев XIII у своїй Енцикліці *Aeterni Patris* (4 серпня 1879 р.) [3] розрізняє і обґрунтовує право на існування обох форм знання, стверджуючи, що віра – це людський розум, зірка, яка вказує порт істини. Водночас Папа вважає за справедливе визнати належний обсяг обох, не змішуючи їх; адже, за прикладом святого Фоми Аквінського, обидва є «дружніми товаришами», що діють з метою отримання знань.

Для розуміння віри та її вивчення Лев XIII пропонує провести теологічні дослідження згідно з аристотелівськими принципами та схоластикою святого Фоми Аквінського. Стосовно науки Папа повторює, що світло розуму походить від Бога, і тому ані Церква, ані християнська філософія не можуть суперечити розвитку наукових досліджень. Наприкінці XX ст. Другий Ватиканський Собор через Пастирську конституцію *Gaudium et Spes* (7 грудня 1965 р.) [4] підтвердив учення, викладене Першим Ватиканським Собором, про важливість науки для наближення людини до істини, хоча саму її здатність знайти абсолютну істину не визнавалося.

«Прикро, – попереджає Собор, – що людина надмірно довіряється розуму аж до того, що вважає себе самодостатньою і незалежною від Бога». Папа Павло VI, спираючись на висновки Собору, натякнув на трансцендентний зміст, який лежить в основі досліджень науки, але не може бути нею досягнутий, тому цей зміст має відкриватись лише філософії: «Як багато зірок на небі! Певна річ. Але чому? Наскільки довершена анатомія та фізіологія людського тіла! Безперечно. Але навіщо існує людське тіло? Для чого живе людина? Тут наука залишається німою і не може вийти за межі власного домену» (Павло VI, 23 квітня 1966 р.) [5].

Нещодавно Папа Римський Іоанн Павло II оприлюднив Енцикліку *Fides et Ratio* (14 вересня 1998 р.) [6], де в поетичній формі зазначив, що «віра і розум – це як два крила, завдяки яким людський дух піднімається до споглядання істини». Між ними не має бути конкуренції, оскільки обидва можуть допомагати одне одному в пошуку істини, не втрачаючи при цьому власного простору для реалізації: трансцендентне, з одного боку, і феноменальне – з іншого. Віра допомагає висвітлити глибинний сенс кожної речі, тому Папа Іоанн Павло II виступає за розробку філософії метафізичного масштабу, яка не обмежується феноменальним. Такий підхід був застосований Папою Бенедиктом XVI (28 жовтня 2010 р.) [7], який запропонував міждисциплінарний взаємозв'язок між науковим пізнанням та філософською рефлексією, що має допомогти вченим виявити гносеологічні основи їх методології. Такий синтез також сприятиме уникненню обмеженості науки, яка самостійно не може «пояснити всього і задовольнити духовні потреби людини» (Бенедикт XVI, 6 листопада 2006 р.) [8].

Наука не здатна замінити віру, проте вона також, навіть з точки зору розуму, походить від Бога (першобуття), який визначив порядок її створення (Велика книга природи, Павло VI) [5], що робить можливим її зрозумілість, а також вивчення за допомогою наукового методу. Насправді наука – це «розсудливий і пристрасний пошук правди про космос, природу та будову людини» (Бенедикт XVI, 28 жовтня 2010 р.) [7]. На думку Папи Римського Бенедикта XVI, а також його наступника Папи Франциска, наука повинна керуватися етикою, яка узгоджуватиме її з принципами братерства та миру: «Наукове співтовариство покликане служити людськості та її цілісному розвитку» (Франциск, 12 листопада 2018 р.) [9]. Така етична позиція є антропоцентричною: «Наука існує тільки для людини й ні для кого, крім людини; наука повинна вишикувати коло своїх досліджень навколо людини і вести їх у напрямку від людини до суспільства та до всієї історії» (Павло VI, 23 квітня 1966 р.) [5].

Однак коли віра просвіщає науку, тоді та здатна розвивати знання в милосерді («милосердя знань», як стверджував Павло VI). Характеристика милосердного ідеалу науки дається Папою Франциском за допомогою таких слів: «Як було б приємно, якби, відкриваючи нові далекі планети, ми відкривали б потребу у браті чи сестрі на орбіті навколо нас» (Франциск, 7 жовтня 2020 р.) [10]. Тому Церква поставила за мету – від Першого Ватиканського Собору до теперішнього часу – зблизити, гармонізувати та доповнити стосунки між вірою та розумом, аби людина змогла «адекватно пізнати себе, світ і Бога» (Іоанн Павло II, 14 вересня, 1998 р.) [6]. У цьому сенсі інтерес Церкви не обмежується лише сприянням науковим дослідженням; вона також прагне,

щоб знання впорядковувались на благо людини, а в пошуках істини розпізнався горизонт віри.

Висновки. Пропозиція Церкви щодо діалогу між вірою та розумом розвивається, незважаючи на відмінності між двома способами досягнення знань; це сприяло ревностям, з якою сама Церква досліджує ці дві дороги, якими рухається людина у пошуках істини. Політичні та економічні світові лідери, на яких покладено обов'язок привернути увагу до глобальних антропологічних викликів, таких як збереження життя на планеті та братське співіснування між народами, навіть можуть побачити у такому діалогічному підході Церкви можливість її відмови від своїх принципів та переконань та очевидне наближення позицій віри і розуму, незважаючи на розбіжності між ними в певних аспектах.

REFERENCES

1. Rivas García, R. (2013). Joseph Ratzinger y el binomio Fe y Racionalidad. Una relación necesaria para el cristianismo antiguo y resente. *Teología y Vida*, 4(4), 707–727. DOI: <https://doi.org/10.4067/S0049-34492013000400005>.
2. *Constitución Dogmática Dei Filius (abril 24, 1870)*. Concilio Vaticano I. Retrieved from http://www.vatican.va/archive/hist_councils/i-vatican-council/index_sp.htm.
3. León XIII (agosto 4, 1879). Encíclica Aeterni Patris. Retrieved from http://www.vatican.va/content/leo-xiii/es/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_04081879_aeterni-patris.html.
4. Constitución Pastoral Gaudium et Spes (diciembre 7, 1965). (2005). Concilio Vaticano II. Edición de la Universidad Católica Cecilio Acosta, *Colección Documentos del Magisterio*, 3. Maracaibo Venezuela.
5. Pablo VI (abril 23, 1966). Discurso a la Pontificia Academia de las Ciencias. *Revista Espiritu*, 15, 79–84. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7513581.pdf>.
6. Juan Pablo II (septiembre 14, 1998). (2005). Carta Encíclica Fides et Ratio. Edición de la Universidad Católica Cecilio Acosta, *Colección Documentos del Magisterio*, 2. Maracaibo. Venezuela.
7. Benedicto XVI (octubre 28, 2010). Discurso a la Pontificia Academia de las Ciencias. In: *Discursos a científicos y a académicos (Academia Pontificia de las Ciencias y Académicos de Praga) Benedicto XVI*. Instituto de Antropología y Ética, Universidad de Navarra, 2010. Retrieved from <https://www.unav.edu/documents/8871060/8964433/6Discursos+a+cientificos+y+a+academicos.pdf/e2121fdf-5ddf-422b-be05-56c94ba-d40a8>.
8. Benedicto XVI (noviembre 06, 2006). Discurso a la Pontificia Academia de las Ciencias. In: *Discursos a científicos y a académicos (Academia Pontificia de las Ciencias y Académicos de Praga) Benedicto XVI*. Instituto de Antropología y Ética, Universidad de Navarra, 2010. Retrieved from <https://www.unav.edu/documents/8871060/8964433/>

6Discursos+a+cientificos+y+a+academicos.pdf/e2121fd5-5ddf-422b-be05-56c94ba-d40a8.

9. Francisco (noviembre 12, 2018). *Discurso a la Pontificia Academia de las Ciencias*. Retrieved from http://www.vatican.va/content/francesco/es/speeches/2018/november/documents/papafrancesco_20181112_plenaria-accademia-scienze.html.
10. *Discurso a la Pontificia Academia de las Ciencias*. (2020). Retrieved from http://www.vatican.va/content/francesco/es/messages/pontmessages/2020/documents/papa-francesco_20201007_plenaria-accademia-scienze.html.

Рейбер Парра Контрерас, доктор гуманитарных наук,
профессор истории Венесуэлы и истории политической мысли,
Университет Сулии, г. Маракайбо, Венесуэла

КОММЕНТАРИЙ О ВЗАИМОСВЯЗИ НАУКИ И ВЕРЫ В ЦЕРКОВНОМ ВЕРОУЧЕНИИ

*В статье анализируется взаимосвязь науки и веры в вероучении католической церкви. Анализ базируется на концепции Первого и Второго Ватиканских Соборов относительно важности веры и разума для поиска человеком истины; одновременно учитываются позиции Пап Льва XIII и Иоанна Павла II, изложенные в их энцикликах *Aeterni Patris* и *Fides et Ratio* соответственно. Проанализированы некоторые выступления Пап Павла VI, Бенедикта XVI и Франциска перед Папской академией наук. Исследование приводит к выводу о том, что от Первого Ватиканского Собора до настоящего времени церковь стремилась наладить, гармонизировать и взаимообогащать отношения между верой и разумом. Интерес церкви не ограничивается только стимулированием научных исследований, она также стремится, чтобы знания упорядочивались на благо человека, а горизонт веры расширялся в поисках истины.*

Ключевые слова: церковь, наука, вера, философия.

Reyber Parra Contreras, Doctor of Human Sciences,
Professor of History of Venezuela and History of Political Thought,
University of Zulia, c. Maracaibo, Venezuela

COMMENTARY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SCIENCE AND FAITH IN CHURCH TEACHING

The text analyzes the relationship between Science and Faith in the Magisterium of the Catholic Church. The analysis is based on the position of the Vatican Councils I and II about the importance of Faith and Reason for man, in his search for truth; simultane-

ously, the orientations of popes Leo XIII and John Paul II were taken into account, in their Encyclicals *Aeterni Patris* and *Fides et Ratio*, respectively; some speeches by Popes Paul VI, Benedict XVI and Francis before the Pontifical Academy of Sciences were also analyzed. The Church has sought from the First Vatican Council to the present to bring, harmonize and complement the relationship between Faith and Reason; its interest is not limited to promoting scientific research; it also aspires that knowledge be ordered to the welfare of the human being, and the horizon of faith is recognized in the search for truth.

Keywords: church, science, faith, philosophy.

